

فصلنامه حقوق اداری (علمی - پژوهشی)

سال ششم، شماره ۱۸، بهار ۱۳۹۸

بررسی عناوین پایان‌نامه‌ها و رساله‌های مدیریت دولتی و تطبیق

آن‌ها با سیاست‌های کلی نظام اداری کشور^۱

وجه‌اله قربانی‌زاده؛^۲ حمیدرضا محمدی سیاهبومی^۳ تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۰/۱۶

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۲/۱۲

چکیده

نظام اداری ابزار کار و ماشین اجرایی دولت است. نظام اداری، دیدگاه‌ها و رویکردهای علمی دولت را در سطح عملیاتی محقق کرده و با استفاده از سازوکارهای فنی تلاش می‌کند انتظارات جامعه و مردم را تأمین کند. چنانچه کشوری در نظام اداری خود دارای انسجام و کارآمدی لازم باشد، این انسجام و کارآمدی به صورت کل‌نگر بر سایر مسائل پرتو افکنده و آن‌ها را تحت تأثیر خود قرار داده و راه پیشرفت را در همه امور هموار خواهد کرد؛ بنابراین، پژوهش با هدف بررسی عنوان‌های پایان‌نامه‌ها و رساله‌های مدیریت دولتی و تطبیق آن‌ها با سیاست‌های کلی نظام اداری کشور در ۴ دانشگاه: علامه طباطبائی (ره)، تربیت مدرس، تهران و پردیس فارابی قم، صورت پذیرفت؛ پژوهش از نظر هدف کاربردی بوده و از روش تحلیل محتوای کیفی با مراجعه به ۱۴۰۰ پایان‌نامه و رساله در مقاطع ارشد و دکتری در رشته مدیریت دولتی انجام شده است. جامعه آماری تحقیق تمام‌شمار است و هر ۱۴۰۰ اثر که مربوط به یک بازه زمانی ۱۶ ساله (۸ سال قبل از ابلاغ سیاست‌ها و ۸ سال بعد از ابلاغ سیاست‌ها) هستند، مورد تحلیل قرار گرفته‌اند؛ پس از تحلیل محتوای عناوین پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها و با توجه به کدگذاری اولیه‌ای که بر روی بندهای ۲۶ گانه سیاست‌های نظام اداری به عمل آمد، بند ۱۵ (دولت الکترونیک)، بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده و بند ۱۸ (شفاف‌سازی و آگاهی‌بخشی به مردم) کمترین فراوانی را داراست که در مجموع پایان‌نامه‌های دفاع شده، ۱۱۳۶ (۸۱٪) منطبق با بندهای ۲۶ گانه سیاست‌های نظام اداری کار شده‌اند؛ از این‌رو انتظار می‌رود با توجه به پتانسیلی که در دانشگاه‌های برتر وجود دارد، در راستای بهبود نظام اداری، اهتمام بیشتری نسبت به ارائه راهکارهای عملی از سوی جامعه علمی به دولت و دستگاه‌های دولتی ارائه شود و دولت نیز با کاربست و پذیرش این راه‌حل‌ها به کارآمدی هرچه بیشتر نظام اداری کمک کند.

واژگان کلیدی: دولت، مدیریت دولتی، نظام اداری و تحلیل محتوا.

۱. این مقاله برگرفته از یک کار پژوهشی در دانشگاه علامه طباطبائی (ره) می‌باشد.

۲. دانشیار گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی (ره)، تهران، ایران، (نویسنده مسئول).
vghorbanizadeh@gmail.com

۳. دانشجوی دکتری مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی (ره)، تهران، ایران.
hmohammadi81@yahoo.com

مقدمه

مدیریت دولتی در بسیاری از کشورها بخش حیاتی حکومت محسوب می‌شود (جریسات^۱، ۲۰۱۰: ۶۱۵) که کارآمدی آن در بقای تمدن‌ها و ناکارآمدی آن در زوال تمدن‌ها نقش مهمی دارد. در عرصه مدیریت دولتی، اجرای قانون به مراتب از تدوین آن دشوارتر است (ویلسون^۲، ۱۸۸۷) و آنچه قانون اساسی به عنوان اصول کلی اداره امور جامعه در خود جای داده است، بدون وجود یک نظام اداری اثربخش اهمیتی نخواهد داشت. نظام اداری کشورهای در حال توسعه کارآمد نیست و نارسایی‌هایی دارد که فرایند توسعه را در عمل دچار چالش کرده است. نظام اداری موجود در ایران نیز کارآمد نبوده و مانع جدی برای توسعه است (محمدی و همکاران، ۱۳۹۵: ۵۹۲). در این رابطه، آمارهای ارائه شده توسط بانک جهانی (۲۰۱۱) در خصوص وضعیت کشورهای مختلف در شاخص حکمرانی، قابل تأمل است. با مراجعه به اطلاعات بانک جهانی مشاهده می‌شود که نه تنها در وضعیت شاخص‌های حکمرانی در ایران بهبودی حاصل نشده، بلکه در همه شاخص‌ها وضعیت بدتر شده است. در سال ۲۰۱۱ جمهوری اسلامی ایران در شاخص پاسخگویی رقم ۶/۵ در شاخص ثبات سیاسی ۷/۸، در شاخص اثربخشی دولت ۳۹، در شاخص کیفیت مقررات دولت و نظام اداری ۲/۵، در شاخص حاکمیت قانون ۲۰ و در شاخص کنترل فساد، رقم ۱۹/۵ را به خود اختصاص داده است (قلی‌پور، ۱۳۹۴: ۶۰۱). در مورد نظام اداری نیز باید گفت، نظام اداری متشکل از اجزایی همچون: منابع انسانی، سازماندهی و تشکیلات، روش‌ها و رویه‌ها، قوانین، امکانات و منابع است که دارای یک رابطه متقابل و ارگانیک هستند و جامعه را برای تحقق اهداف و آرمان‌های خود راهبری می‌نماید. شناخت دقیق این نظام، اصول و مبانی جامعه و شرایط محیطی و داخلی حاکم بر آن می‌تواند ما را در تبیین اهداف مرحله‌ای و راهبردهای آن و نیز تدوین برنامه‌های اجرایی کمک کند و زمینه تحقق اصلاح نظام اداری را فراهم کند (یعقوبی و یوسفی‌طبس، ۱۳۹۵: ۱۲۳).

ایران، مانند بسیاری از کشورهای در حال توسعه، به تحول و بهبود در نظام اداری خود نیاز جدی و فوری دارد. بدیهی است که پیشرفت در کشور، در هر جهتی که تصور شود، به نظام اداری و سازمانی آن وابسته است (ابوالحسنی‌رنجبر و همکاران، ۱۳۹۶: ۶۱۷).

1. Jreisat
2. Wilson

بهبود در نظام اداری هنگامی رخ خواهد داد که مسائل به صورت ترکیبی بررسی و مطالعه شوند. رویکرد ترکیبی به این معناست که روی تمام مسائل فراروی نظام اداری مثل ابعاد مختلف مدیریتی، سیاسی، قانونی، حرفه‌ای و فرهنگی مطالعه شود و با تجزیه و تحلیل مسائل از طریق این ابعاد؛ سیاست‌های مؤثری را به منظور ارائه خدمات عمومی و بهبود ظرفیت اداری، تبیین کرد. کارایی و اثربخشی مدیریت دولتی در گروی تحکیم حلقه‌های ضعیف آن است که در این راستا و در این پژوهش، تصمیم بر آن شد تا با بررسی پایان‌نامه‌ها و رساله‌های مدیریت دولتی و میزان انطباق‌پذیری و یا ناهمگونی آن‌ها با سیاست‌های کلی نظام اداری، میزان اهمیت این سیاست‌ها را برای جامعه علمی تبیین کنیم. دولت‌ها همواره در سطوح مختلف و به شیوه‌های گوناگون در پی اصلاح و ارتقای نظام اداری بوده‌اند؛ اما به دلایلی از جمله عدم شناخت کامل ابعاد موضوع، عدم تعریف و تدقیق رویکردهای ناظر بر مدل اداره امور کشور، عدم تدوین راهبردها و راهکارهای مربوط برای برخورد با امور جاری و روزمره، در اصلاحات و تحقق اهداف مدنظر به موفقیت چندانی نائل نشده‌اند؛ این وضعیت در شرایطی است که ساختار نظام اداری در موقعیت فعلی و در بسیاری از زمینه‌ها به جای ایفای نقش محرک برای پیشرفت و توسعه کشور، مانعی برای دستیابی به اهداف است. از آنجایی که نظام اداری در هر کشوری، تارنمای کلی از سایر مسائل بوده و بستر تمامی برنامه‌های یک کشور به نوعی مرتبط با نظام اداری آن کشور است و در این مسیر شناخت چالش‌های مرتبط با آن و تلاش برای رفع آن‌ها ضروری به نظر می‌رسد؛ نقش و سهم پژوهش در تحول نظام اداری بر کسی پوشیده نیست. در همین راستا محققین تصمیم گرفتند تا این پژوهش را با هدف بررسی عناوین پایان‌نامه‌ها و رساله‌های مدیریت دولتی و تطبیق آن‌ها با سیاست‌های کلی نظام اداری کشور در ۴ دانشگاه: علامه طباطبایی (ره)، تربیت مدرس، تهران، پردیس فارابی قم و با مطالعه ۱۴۰۰ پایان‌نامه و رساله در یک بازه زمانی قرینه ۱۶ ساله (از سال ۸۱ الی ۹۶، که ۸ سال قبل از اعلام سیاست‌ها و ۸ سال بعد از اعلام آن‌ها را پوشش می‌دهد) انجام دهند تا مشخص شود که جامعه علمی و دانشگاهی تا چه میزان به این سیاست‌های ابلاغی قبل و بعد از تبیین آنها، توجه مبذول داشته است که اگر این میزان انطباق‌پذیری رشد داشته باشد، می‌توان امید به بهبود امور داشت و چنانچه دارای افت شده باشد، باید به بررسی ریشه‌های آن پرداخت؛ نکته حائز اهمیت که پس از بررسی‌های فراوان بدان دست یافته شد، عبارت است از: نبود هیچ‌گونه کار تحقیقاتی پیرامون رابطه سیاست‌های نظام اداری و پژوهش‌هایی که در حوزه مسائل سیاسی، سازمان‌های دولتی، مدیریت اجرایی و... انجام می‌پذیرند.

آنچه در این پژوهش نسبت به سایر مسائل از بقیه مهم‌تر به نظر می‌رسد؛ میزان اهتمام پژوهشگران به هر یک از بندهای ۲۶ گانه سیاست‌های کلی ابلاغی نظام اداری بوده که برخی از محققین با توجه به گرایش‌های که در رشته مدیریت دولتی دارند و این گرایش با برخی از بندهای ۲۶ گانه، دارای تناظر و سنخیت کامل می‌باشد، به‌خوبی آن بند را مورد توجه قرار داده و پایان‌نامه‌ها و رساله‌های زیادی در آن راستا تدوین کرده‌اند. به عنوان مثال، می‌توان به گرایش منابع انسانی و بند ۲ (ارتقاء منابع انسانی) اشاره کرد که پایان‌نامه‌های زیادی در این گرایش، مرتبط با این بند، کار شده‌اند؛ اما بندهایی مانند: بهبود معیارها و گزینش افراد (۳-۱)، حفظ کرامت بازنشستگان (۸-۱) و چند بند دیگر مورد اهتمام جدی واقع نشده‌اند.

در ادامه این پژوهش، پاسخ به دو سوال اصلی: «۱- سیاست‌های کلی نظام اداری پس از ابلاغ (سال ۸۹) تا چه اندازه در دانشگاه‌های تهران، علامه طباطبایی (ره)، تربیت مدرس و پردیس فارابی قم، مورد توجه قرار گرفته است؟ و ۲- چه تفاوتی بین محتوای عنوان‌های پایان‌نامه‌ها و رساله‌های رشته مدیریت دولتی قبل و پس از ابلاغ سیاست‌های کلی نظام اداری کشور وجود دارد؟» را مورد بررسی قرار داده و پس از تحلیل محتوای پایان‌نامه‌ها و رساله‌های مدیریت دولتی در ۴ دانشگاه مذکور، به هر یک از سوالات مذکور پاسخ مناسبی داده است.

۱. مرور ادبیات و پیشینه پژوهش

۱-۱. تحول و بازمهندسی در نظام اداری

نظام اداری هر کشور به مثابه سازمان تنظیم‌کننده فعالیت‌ها برای نیل به اهداف عالی کشور است که ضمن ایجاد هماهنگی بین بخش‌های مختلف، بستر مناسبی را برای حل مسائل و مشکلات مردم و تسهیل جریان امور عمومی فراهم می‌کند (مشبکی‌اصفهان‌ی و جمالی، ۱۳۸۹: ۵۸). این نظام هم به ساختار و روابط بین واحدها، و هم به گروهی از افراد که گردهم می‌آیند تا سیاست‌ها و خط‌مشی‌های مشترکی را به کار گیرند و برای دستیابی به اهداف مشترک می‌کوشند، اطلاق می‌شود (عابدی‌جعفری و کیمیایی، ۱۳۸۶: ۳۷۴). با توجه به مصوبه مجمع تشخیص مصلحت، «سیاست‌های کلی نظام اداری، در اصل طراحی نظام بر اساس آرمان‌ها و اهداف است که از یک سو، نظر به آرمان‌ها و از سوی دیگر نظر به جنبه‌ها و مفاهیم اجرایی دارد؛ به عبارتی سیاست‌های کلی، اصول و راهنمای تدوین سیاست‌های اجرایی را به دست می‌دهد» (مجموعه مصوبات سیاست‌های کلی، ۱۳۸۸: ۷). سیاست‌های کلی نظام

اداری در تاریخ ۱۳۸۹/۰۱/۳۱، توسط مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) ابلاغ گردید که این سیاست‌ها راهنمای مسئولین کشوری و لشکری برای انتقال نظام اداری از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب است.

هدف از تحول اداری، تقویت توانایی‌های نظام اداری در راستای ایفای کارآمد وظایف و نقش فعلی دولت است. به تعبیر دیگر، هدف از تحول اداری، انطباق نقش‌ها، توانمندی‌ها و قابلیت‌های نظام اداری است که برای مسأله توسعه، حیاتی و ضروری به شمار می‌رود (منوریان، ۱۳۹۴: ۸۴۸). از ابتدای شکل‌گیری نظام اسلامی در ایران تا کنون، تغییر و تحولات زیادی در نظام اداری ایران انجام شده است. تقلیدی بودن بخشی از این برنامه‌های تحول در مدیریت دولتی تا حدی روشن است. به بیان دیگر، تصور بر آن است که خطمشی‌های تحول اداری در سایر کشورها به نظام اداری ایران منتقل شده است (دانایی فرد و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۲). نظام اداری در ایران با توجه به نقش گسترده و مؤثری که در انجام امور دارد، یکی از زیرساخت‌های مهم توسعه محسوب می‌شود که بی‌توجهی به آن آسیب‌های جبران‌ناپذیری در مسیر تحقق آرمان‌های نظام جمهوری اسلامی ایران، تحقق برنامه‌ها، رضایت مردم، تحقق حقوق شهروندی و ... به دنبال دارد. دولت‌ها همواره در سطوح مختلف و به شیوه‌های گوناگون در پی اصلاح نظام اداری بوده‌اند، اما به دلایلی از جمله عدم شناخت کامل ابعاد موضوع، عدم تعریف و تدقیق رویکردهای ناظر بر مدل اداره امور کشور، عدم تدوین راهبردها و راهکارهای مربوط یا گرفتار شدن در امور جاری و روزمره، در اصلاحات و تحقق اهداف مدنظر به موفقیت چندانی نائل نشده‌اند. این وضعیت در شرایطی است که ساختار نظام اداری در موقعیت فعلی و در بسیاری از زمینه‌ها به جای ایفای نقش محرک برای پیشرفت و توسعه کشور، مانعی برای دستیابی به توسعه پایدار است. در این وضعیت، فارغ از آن که اعمال اصلاحات اجتناب‌ناپذیر بوده و تکلیف تلقی می‌شود؛ اصلاح نشدن آن، ضمن کند کردن مسیر پیشرفت کشور، بخش عظیمی از منابع لازم برای توسعه را نیز صرف نگهداشت خود می‌کند و این کاستی موجب شکاف میان وضع موجود و تحقق چشم‌انداز می‌شود (عسگری‌آزاد، ۱۳۹۲: ۱۴).

اصلاح و تحول اداری فرایندهای متعددی همچون: مشارکت عمومی کارکنان، اصلاح ساختارهای اداری، تناسب وظایف و اختیارات، توانمندسازی کارکنان و مدیران، پاسخگویی دولت‌مردان در مقابل شهروندان، نظارت بر نظام اداری و توسعه شیوه‌های اطلاعاتی و ... را دنبال می‌کند (منوریان، ۱۳۹۴: ۸۴۸).

اینک با توجه به ابلاغ سیاست‌های کلی نظام اداری از جانب مقام معظم رهبری در برنامه‌ها، می‌توان به خلق ارزش‌های مشترک میان تمام فعالان نظام اداری پرداخت و به واسطه سازوکارهای پیوندی، زمینه اعمال اصلاحات عمیق در نظام اداری را به عنوان بستر و زیرساخت توسعه کشور فراهم کرد.

۲-۱. نظام اداری

تعداد کثیری از اندیشمندان و مفسران مسائل توسعه، به اهمیت، نقش و جایگاه ویژه نظام اداری در توسعه کشورها تاکید کرده‌اند. آنان وجود یک نظام اداری کارآمد را پیش‌شرطی اساسی برای توسعه می‌دانند. نگاهی به برنامه‌های توسعه در کشورهای توسعه‌یافته روشن می‌سازد که یکی از اقدامات اولیه این کشورها در جهت توسعه‌یافتگی، توسعه نظام اداری‌شان بوده است. همین امر باعث پیدایش الگوهای توسعه امور اداری گردید که در آن بر اصلاح اداری در ترتیبات سازمانی، مدیریت منابع انسانی، بودجه‌ریزی و سایر مباحث فنی تأکید شده است (هدی^۱، ۲۰۰۱: ۵۶). حتی برخی از این الگوها به دنبال کسب موفقیت در کشورهای توسعه‌یافته به کشورهای در حال توسعه نیز صادر گردید و یا از سوی آنها تقلید شد. سیاست‌های کلی نظام اداری در حقیقت خط‌مشی‌های کلان اداری هستند که از سوی مقام معظم رهبری در سال ۸۹ ابلاغ شده و به عنوان الگو و راهنما، اقدامات و فعالیت‌های سه قوه، نهادهای غیردولتی و نیروهای مسلح را در حوزه نظام اداری راهبری می‌کنند. منظور از نظام اداری، مجموعه‌ای از عناصر به هم مرتبط (ساختار، کارکرد و ارزش‌های حاکم) است که برای نیل به اهداف سیاسی، اقتصادی و اجتماعی کشور با هم در تعامل هستند.

تدوین سیاست‌های کلی نظام اداری، دستاورد ارزشمندی است که برای اولین بار در حیات نظام اداری تدوین و ابلاغ شده است. برای پیاده‌سازی سیاست‌های کلی نظام اداری لازم است ضمن تدوین خط‌مشی‌های اجرایی در ارتباط با عناصر نظام اداری، برنامه‌های تحول در نظام اداری تهیه و به اجرا گذاشته شوند تا با ارتقای قابلیت‌های نظام اداری بتوان ابزار مناسبی برای پیاده‌سازی مفاد چشم‌انداز ۱۴۰۴ فراهم ساخت؛ از این‌رو لازم است در درجه اول با گروه‌بندی سیاست‌های کلی برحسب زیرنظام‌های آن، خط‌مشی‌های فرعی هر یک از سیاست‌های کلی را در رابطه با هر یک از زیرنظام‌ها تدوین کرد تا راهنمای عمل برنامه‌ریزان برای تدوین برنامه‌های بهبود نظام اداری قرار گیرد (ره‌نورد، ۱۳۹۱: ۱۵). باید گفت هیچ نظام اداری به‌آسانی قادر به مقابله با تمام مسائل نیست و نظام اداری کشورها

---

1. Heady

برای مقابله با مسائل، به تغییر در سیاست‌های عمومی نیاز دارد (مونتگومری^۱، ۲۰۰۶: ۳۴۰)؛ هر روزه شاهدیم دستگاه‌های اجرایی و سازمان‌های دولتی در جستجوی راه‌حلی برای مسائل و مشکلات خاص جامعه‌اند؛ روی برخی مسائل تأکید می‌ورزند؛ هنگام بررسی برای آن‌ها اولویت خاصی قائل می‌شوند و حتی خارج از نوبت رسیدگی می‌کنند؛ اما به برخی مسائل توجه نکرده و پس از مدتی آن را فراموش می‌کنند که امروزه بهبود مسائل اداری یکی از اموری است که تا حدی به فراموشی سپرده شده است (دانش‌فرد، ۱۳۹۵: ۱۲۸).

اصلاح اداری یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های دولت‌ها در گوشه و کنار جهان است. در بسیاری از کشورهای توسعه یافته، اصلاح اداری به معنای فرآیند تغییر در ساختارها و رویه‌های اداری در حوزه خدمات عمومی است و دلیل آن، عدم رفع انتظارات محیط سیاسی و اجتماعی است (کیلیان و ایکلاندا^۲، ۲۰۰۸: ۱۲۳)؛ همچنین در جوامع در حال توسعه نیز، اصلاح اداری به مفهوم مدرن‌سازی و تغییر در جامعه برای اثرگذاری بر دگرگونی اجتماعی و اقتصادی است (ازبرن^۳، ۱۹۹۲: ۷۷). از دیدگاه پولیت^۴ (۱۹۹۶: ۲۴)، اصلاح اداری به معنای تغییر آگاهانه در ساختارها و فرآیندهای سازمان‌های بخش دولتی با هدف هدایت آنها به عملکرد بهتر است، به عبارتی دیگر، اصلاح و بهبود ظرفیت اداری به معنای هر گونه تغییر و تحول در نظام اداری است که هدف آن، افزایش اثربخشی و کارایی بخش دولتی است. اصلاح و بهبود در بخش دولتی پاسخی به الزاماتی است که عرصه اداره امور دولتی را در بر گرفته است (هیوز^۵، ۲۰۰۳: ۲۲۳).

با توجه به توضیحات فوق می‌توان گفت که نظام اداری ایران از چالش‌ها و مشکلات متعددی رنج می‌برد. اتکای بیش از اندازه بر بخش سیاسی برای نیل به اهداف، ضعف کارایی کارکنان و مدیران، بحران هویت در بخش دولتی، سوگیری سازمان‌های دولتی و وظیفه‌گرایی ساختارهای سازمانی در تشکیلات دولتی، توجه اندک به ارزش‌هایی همچون شایسته‌سالاری و تمایل به خودمختاری و قدرت‌طلبی میان سازمان‌های مختلف، جابجایی دائم مدیران دولتی، حرفه‌ای‌گرا نبودن مدیریت دولتی ایران، سیاست‌زدگی سازمان‌های دولتی، ناکارآمدی نظارت بیرونی بر دیوان‌سالاری، ضعف دولت افقی و تبعیت مدیران از نظریه عاملیت، همگی از مشکلات اساسی مدیریت دولتی و نظام اداری ایران هستند که

1. Montgomery
2. Killian & Eklund
3. Osbern
4. Polit
5. Hughes

برون‌رفت از آنها مستلزم انجام مطالعه و پژوهش و سپس پیشنهاد راهکارهای مناسب و در نهایت، کاربست این پیشنهادها توسط دولت و دستگاه‌های دولتی جهت بهبود امور اداری می‌باشد.

۳-۱. مدیریت دولتی

از دید نظری، مدیریت دولتی رشته‌ای علمی و دانشگاهی است که جنبه‌های مختلفی داشته و از آنجایی که میان‌رشته‌ای بوده، بیان‌کننده حقایق بی‌شماری است. وجود تنوع در تئوری و عمل مدیریت دولتی به شکل‌گیری رویکردهای گوناگونی در این رشته منجر شده است و نویسندگان مختلف به‌گونه‌ای متفاوت آن را توصیف کرده‌اند. در حوزه اداره امور عمومی قبل از اینکه مسائل اقتصادی مطرح باشد؛ مسائل سیاسی مطرح است (والدو، ۱۹۷۵: ۱۲). در این رابطه، اندیشمندانی همچون روزنبلوم (۱۹۸۹) به کاراتر کردن نظام اداری بر جنبه‌های اقتصادی، سیاسی و حقوقی تأکید کرده‌اند و پس از آن، شفریتز، راسل و بوریک^۱ (۲۰۰۰: ۲۵) برای کارآمدی بیشتر نظام اداری، جنبه حرفه‌ای را به الگوی روزنبلوم افزودند که تصویر کامل‌تری از مدیریت دولتی ارائه می‌دهد. برای حفظ جایگاه مدیریت دولتی، توجه به تمام این رویکردها ضروری است و ترکیب مناسبی از این چهار رویکرد، باعث اثربخشی مدیریت دولتی در تحقق اهدافش خواهد بود (محمدی و همکاران، ۱۳۹۵: ۵۹۳).

همچنین اداره امور عمومی که تقریباً نگرشی اقتصادی است و مدیریت دولتی را به مدیریت بازرگانی نزدیک می‌کند، سابقه طولانی دارد و با تشکیل سازمان خدمات کشوری در قرن نوزدهم میلادی و ایجاد زمینه مخالفت شدید با سیاسی بودن کارکنان دولت، شکل گرفته است. در سال ۱۸۵۰ میلادی، یکی از تاریخ‌دانان آمریکایی، به علت تقدم انتصابات در دستگاه‌های دولتی با طرفداران حزب حاکم، آن دوره از تاریخ دولت آمریکا را دوره هرج و مرج و فساد اداری نامیده است؛ بنابراین گرایش مدیریتی در نظام اداری عکس‌العملی است سخت در مقابل دوره مزبور. این گرایش (اداره امور عمومی)، جدایی سیاست و اداره^۲ را مطرح کرده و اداره امور عمومی را در حوزه مدیریت بازرگانی قرار می‌دهد^۳ (ویلسون، ۱۹۸۸: ۲۰۳). با توجه به اینکه ساختار نظام اداری در راستای گرایش مدیریتی عمدتاً

1. Shafritz & Rasvel & Borik
2. Dicotomy
3. Public Administration Is a Field of Business

بررسی عناوین پایان‌نامه‌ها و رساله‌های مدیریت دولتی و... ۱۷۵

سلسله مراتبی است، با توجه به تأکید بر ساختارهای وظیفه‌ای کارا، اجرای دقیق قوانین و مقررات و نظم و انضباط کاری، هیچ گونه وابستگی‌ای (از جمله وابستگی سیاسی) را ملاک انتخاب و انتصاب مسئولان نمی‌داند؛ که این الگوی ساختاری، بوروکراسی کارا و ایده‌آلی را با تعبیر ماکس وبری می‌طلبد (میرسپاسی، ۱۳۷۸: ۶).

آنچه امروزه در کشور ما به عنوان مدیریت دولتی از آن نام برده می‌شود، عمدتاً مسئولیتی است که افراد در پست‌ها و سمت‌های دولتی آن را تصاحب کرده‌اند و متناسب با قوانین و مقررات به اعمال امور مدیریتی خود اقدام می‌کنند.

۲. پیشینه پژوهش

یعقوبی و یوسفی‌طلس (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان «سلامت نظام اداری با رهیافت اجرایی شدن سیاست‌های کلی نظام اداری؛ مطالعه تاثیر توسعه دولت الکترونیک بر ارتقای سلامت نظام اداری از دید کارکنان دانشگاه بیرجند»، سلامت نظام اداری را که متناسب با اجرایی سیاست‌های کلی نظام اداری محقق می‌شود بررسی کرده و با استفاده از پرسشنامه، به جمع‌آوری اطلاعات از یک نمونه ۱۵۲ نفره از کارکنان دانشگاه بیرجند اقدام کرده‌اند. یافته‌های پژوهش آنان نشان می‌دهد که توسعه دولت الکترونیک بر سلامت نظام اداری و زیرمتمغیرهای آن یعنی: قانون‌گرایی، شفافیت، سامانه‌های الکترونیک، نظام نظارت و کنترل داخلی، پاسخگویی، انضباط اداری- مالی، آموزش و الگوی مصرف، تاثیر دارد.

خبرگو و همکاران (۱۳۹۲)، در پژوهشی با عنوان «چگونگی انتقال خط‌مشی‌های تحول در نظام اداری ایران» با هدف طراحی مدلی برای تبیین انتقال خط‌مشی‌های تحول در نظام اداری در بخش کیفی و آزمون مدل مفهومی طراحی شده در مرحله کمی، به انجام این پژوهش پرداخته و نتایج آن مبین آن است که خط‌مشی‌های تحول در نظام اداری ایران نتیجه فرایند انتقال آنها از سایر کشورهای پیشرفته دنیاست که در مواردی منجر به همگرایی، تقلید خط‌مشی و در نهایت یادگیری آن شده است.

رهنورد (۱۳۹۰) در تحقیقی با عنوان «طراحی الگوی مدیریت دولتی برای تحقق حاکمیت تراز چشم‌انداز ۱۴۰۴»، اذعان کرده است که حاکمیتی مطلوب‌تر از چشم‌انداز با ویژگی‌های شش‌گانه عدالت‌گرایی، قانون‌گرایی، مشارکت، ارزش‌گرایی، توسعه‌گرایی و پاسخگویی قابل تبیین است و به کار گرفتن نوعی الگوی تلفیقی مدیریت دولتی با توجه به رویکردهای چهارگانه اداره امور عمومی، مدیریت دولتی نوین، مدیریت ارزش‌های همگانی و مدیریت ارزش‌های متعالی برای پیاده‌سازی حاکمیت تراز چشم‌انداز، ضروری است.

محمدی و همکاران (۱۳۹۷) در تحقیقی با عنوان «شناسایی موانع فرهنگی فراروی نظام اداری ایران»، با استفاده از پرسشنامه به جمع‌آوری داده‌ها توسط پرسشنامه و با روش دلفی پرداخته و ۲۱ مانع فرهنگی فراروی نظام اداری ایران را شناسایی کرده است که میانگین فازی یافته‌های حاصل نشان می‌دهد ویژگی‌های فرهنگی شامل: اقتدارگرایی و سلسله‌مراتبی، کم‌اعتمادی نسبت به یکدیگر، پارتی‌بازی و خویشاوندگرایی، ضعف در حاکمیت شایسته‌سالار و فرهنگ عمومی غیرعقلایی، دارای بیشترین میانگین و در همین خصوص، مانع فرهنگی فراروی نظام اداری ایران می‌باشند.

در مقایسه پژوهش حاضر با پژوهش‌های انجام شده، باید اذعان کرد که پژوهش حاضر بر دستور کار ارتباط بین ابلاغ سیاست‌های کلی نظام اداری و مورد توجه قرار گرفتن آن‌ها از سوی جامعه دانشگاهی تأکید دارد؛ در حالی که به نظر می‌رسد سایر پژوهش‌ها از توجه به این مقوله غافل مانده‌اند و با توجه به این که در ایران، به طور جامع پژوهشی در این رابطه وجود ندارد، به نظر می‌رسد اجرای این پژوهش ضروری است و می‌تواند خلأ تحقیقاتی موجود در این مورد را پر کند.

۳. روش‌شناسی پژوهش

این تحقیق از نظر هدف، کاربردی بوده و از روش تحلیل محتوای کیفی استفاده نموده است. جامعه آماری پژوهش بالغ بر ۱۴۰۰ پایان‌نامه و رساله در رشته مدیریت دولتی است که به روش هدفمند و به صورت تمام‌شماری در ۴ دانشگاه: تهران، علامه طباطبایی (ره)، تربیت مدرس و فارابی قم مورد بررسی قرار گرفته‌اند؛ البته مجموعه پردیس‌های دانشگاه تهران (کیش، کرج و...) در این جامعه حضور داشته و تنها دانشگاه پردیس فارابی قم، از این مجموعه (پردیس‌های دانشگاه تهران) تفکیک و مورد بررسی واقع شده است. اطلاعات و داده‌های مورد نیاز در این تحقیق با روش میدانی و از طریق کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های فوق‌الذکر جمع‌آوری شده است.

برای بررسی محتوای آشکار پیام‌های موجود در یک متن می‌توان از روش تحلیل محتوا استفاده کرد. در این روش، محتوای آشکار و پیام‌ها به طور نظام‌دار و کمی توصیف می‌شود؛ از این‌رو این روش را می‌توان روش تبدیل داده‌های کیفی به داده‌های کمی قلمداد کرد. تحلیل محتوای روشی مناسب برای پاسخ دادن به سؤال‌هایی درباره محتوای یک پیام است (سرمد و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۳۲). برای انجام روش تحلیل محتوا، مراحل زیر طی می‌شود:

گام اول - آماده‌سازی و سازماندهی: در تحلیل محتوا، انتخاب موضوع باید با انتخاب محتوای مورد تحلیل هماهنگ باشد. بهتر است که سؤال تحقیق را ابتدا مشخص کرده و مجموعه‌ای از اسناد یا پیام‌ها را که می‌توان با کمک آنها به این سؤال پاسخ داد، جمع‌آوری کرد؛

گام دوم - بررسی مواد (پیام): پس از گردآوری اسناد باید به بررسی آنها پرداخت. بررسی مواد یعنی رمزگذاری^۱ آنها. رمزگذاری فرآیندی است که به وسیله آن، داده‌های خام به صورت منظم در واحدهایی که امکان توصیف دقیق محتوا را فراهم می‌آورد، قرار می‌گیرد. عمل رمزگذاری شامل سه نوع انتخاب زیر است:

انتخاب واحدها (واحد ثبت^۲): واحد بررسی، بخش خاصی از محتواست که مورد تحلیل قرار می‌گیرد. واحد بررسی یک تحلیل با تحلیل دیگر متفاوت است. این واحد در برخی موارد شامل جمله‌ها، واژه‌ها و گاه موضوع است؛

انتخاب سامانه شمارش: روش بررسی واحدها، ظاهر شدن برخی مفاهیم، تصاویر، زمان اختصاص داده شده برای انجام تکلیفی ویژه، تکرار یک واژه و امثال آن است؛

مقوله‌بندی کردن: عبارت است از عمل طبقه‌بندی کردن عناصر تشکیل‌دهنده یک مجموعه به وسیله تمایز و بعد گروه‌بندی بر اساس شباهت و ملاک‌های از قبل تعریف شده. به عبارت دیگر، مقوله‌بندی روش ساختار دادن به محتوا است؛

گام سوم - پردازش داده‌ها: آخرین مرحله در تحلیل محتوا، پردازش داده‌های رمزگذاری شده است. این عمل را می‌توان به دو شیوه دستی و رایانه‌ای انجام داد. بر اساس نتایج آماری به دست آمده، محقق می‌تواند به بحث و تفسیر نتایج بپردازد (سرمد و همکاران، ۱۳۹۱:۱۳۳). حوزه گسترده تحلیل محتوا را می‌توان به دو سطح از تحلیل‌ها تقسیم کرد: سطح نخست، تحلیل‌هایی از متون و اسناد با محتوای آشکار از طریق روش‌های آماری است و سطح دوم، محتوای نهفته در متون و اسنادی است که نیازمند فراکاوی^۳ هستند و باید تفسیری از شالوده معانی از واژه‌ها و استدلال‌ها به عمل آید. یکی از مزایای تحلیل محتوا این است که این روش می‌تواند مفاهیم غنی را با ترکیب دیدگاه‌های کیفی و کمی از تحلیل‌های قوی کمی به دست آورد (دیوریو، ۲۰۰۷:۶۳). مایرین^۴ (۲۰۰۸:۳۲-۲۸) برای مدل فرآیندی تحلیل محتوا، این چهار گام اصلی را بیان می‌کند: ۱. اطلاعات اولیه تجزیه و تحلیل شده

1. Coding
2. Recording Unit
3. Excavate
4. Duriau
5. Mayrin

محدود می‌شوند و واحد تحلیل تعریف می‌شود (مجموعه اطلاعات اولیه).^۲ ویژگی‌های اسمی اطلاعات به منظور تهیه پیشینه‌ای برای تحلیل محتوای بعدی ارزیابی می‌شوند (تحلیل توصیفی)^۳؛ ابعاد ساختاری و طبقه‌های تحلیلی مرتبط انتخاب می‌شوند که برای مجموعه اطلاعات اولیه لازم است (انتخاب طبقه^۴).^۴ اطلاعات اولیه مطابق با ابعاد (تحلیلی) تحلیل می‌شوند.

پایایی یافته‌های پژوهش

در این تحقیق که اصلی‌ترین ابزار جمع‌آوری داده‌ها، مراجعه به عناوین پایان‌نامه‌ها و رساله‌های رشته مدیریت دولتی است، از روش گروه‌های کانونی^۳ (FGD) به عنوان بررسی عامل پایایی داده‌های جمع‌آوری شده استفاده می‌شود؛ بنابراین، در ادامه ابتدا اشاره‌ای به روش گروه‌های کانونی داریم و سپس فرایندی که در این خصوص در مطالعه پیش‌رو انجام خواهد شد را تشریح خواهیم نمود.

گروه‌های کانونی، جلسات بحث سازماندهی شده هستند که گروهی از افراد که بتوان به نظر آنان به عنوان کانون بحث موضوعی متمرکز شد، انتخاب می‌شوند؛ سپس از طریق مصاحبه گروهی، این افراد نظرها و تجربه‌های خود را بازنمایی می‌کنند. گروه‌های کانونی بر دیگر روش‌های پژوهش برتری دارند؛ زیرا هدف اصلی آن‌ها کشف نگرش‌ها، احساسات، باورها، تجربه‌ها و واکنش افراد است که با روش‌های دیگر مانند مشاهده، مصاحبه فردی و پرسشنامه‌های پیمایشی قابل درک نیست (رفیع‌پور، ۱۳۹۴). در این مرحله برای تأیید پایایی یافته‌های پژوهش، پرسشنامه‌ای را آماده کرده و در اختیار اعضای گروه کانونی^۴ قرار دادیم و از آنها خواسته شد که در خصوص عناوین تحلیل شده و انطباق صورت گرفته نظرات خود را اعلام کنند. بدین صورت که عناوین تحلیل شده، همچنین سیاست‌هایی که تحلیل شده‌اند را در اختیارشان قرار دادیم و از آنها خواستیم که این عنوان‌ها را با سیاست‌ها تطبیق دهند.

پس از بررسی میزان انطباق توسط اعضاء، ضریب قابلیت اعتماد^۵ (π) به منظور سنجش پایایی به وسیله فرمول ویلیام اسکات^۶ محاسبه گردید؛ بدین صورت که تعدادی از کل عناوین، به همراه سیاست‌های تحلیل شده به اعضای گروه کانونی داده شد و از آنها خواسته

1. Descriptive analysis
2. Category Selection
3. Focus Groups Discussion (FGD)
4. Focus Groups Discussion (FGD)
5. Reliability coefficient
6. William Scott

شد تا میزان تطبیق را محاسبه نمایند که براساس توافق مورد انتظار و توافق مشاهده شده، بر اساس فرمول اسکات، این قابلیت اعتماد محاسبه گردید. نحوه محاسبه ضریب قابلیت اعتماد (π) در ادامه بیان شده است:

(فرمول اسکات)	$\pi = \frac{P_o - P_e}{1 - P_e}$
درصد توافق مورد انتظار	$P_e = 0/16$
درصد توافق مشاهده شده	$P_o = 0/85$
ضریب قابلیت اعتماد	$\Pi = 0/82$

در این پژوهش، درصد توافق مورد انتظار به میزان ۰/۱۶ و درصد توافق مشاهده شده، به میزان ۰/۸۵ می‌باشد که در نهایت و پس از جاگذاری در فرمول فوق، ضریب قابلیت اعتماد، به میزان ۰/۸۲ محاسبه گردید و در روش تحقیق تحلیل محتوا، ضریب پایایی (قابلیت اعتماد) باید از ۰/۷۰ بزرگتر باشد تا بتوان به کدگذاران، مقوله‌ها، جامع و مانع بودن و در نتیجه به عینیت پژوهش اطمینان کرد (اسفیجانی و همکاران، ۱۳۸۷). بر اساس داده‌های گردآوری شده در این پژوهش، میزان انطباق عناوین و سیاست‌ها، ۰/۸۲ است. بنابراین، می‌توان گفت که تطبیق صورت گرفته به روش تحلیل محتوا در این پژوهش دارای پایایی لازم می‌باشد.

۴. یافته‌ها

۴-۱. تشریح گام‌های سه‌گانه تحلیل محتوا در جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها

با توجه به اینکه در این پژوهش، به دنبال فراوانی میزان انطباق پایان‌نامه‌ها و رساله‌های رشته مدیریت دولتی با سیاست‌های نظام اداری از سال ۸۱ الی ۹۶ هستیم، ابتدا گام‌های سه‌گانه تحلیل محتوا را به همراه مراحل هر یک از آن‌ها در این پژوهش تشریح کرده و سپس یافته‌های حاصل را ارائه خواهیم داد.

گام اول - آماده‌سازی و سازماندهی

در گام اول و در راستای آماده‌سازی و سازماندهی، پس از اینکه دو سوال برای این پژوهش در نظر گرفته شد، انتخاب دانشگاه‌های هدف به عنوان منابع مورد مطالعه که توان دادن پاسخ مناسب به سوالات پژوهش در آن‌ها وجود داشت در دستور کار قرار گرفت و با مراجعه به کتابخانه مرکزی هر یک از دانشگاه‌های علامه طباطبایی (ره)، تربیت مدرس،

تهران و پردیس فارابی قم، نسبت به جمع‌آوری اسناد و داده‌های مورد نظر از قبیل دریافت عناوین و چکیده پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها اقدام شد و پس از دسته‌بندی‌های جداگانه جهت حصول اطمینان از کامل بودن، محققین با برخی از پدیدآورندگان پایان‌نامه‌ها به صورت تصادفی تماس حاصل کرده و نسبت به اصالت عنوان و چکیده پایان‌نامه تحویل داده شده به دانشگاه و داده دریافتی از دانشگاه توسط محققین اطمینان حاصل شد.

گام دوم- بررسی مواد (پیام)

پس از گردآوری داده‌های موردنیاز، در بررسی اولیه، این داده‌ها کدگذاری شدند و در واحدهایی که به راحتی بتوان انطباق با سیاست‌های نظام اداری را به عمل آورد، قرار داده شدند که در ادامه این کدگذاری، در سه مرحله به صورت کامل تشریح خواهد شد:

- انتخاب واحدها (واحد ثبت^۱)

همان‌گونه که اشاره گردید؛ واحد بررسی، بخش خاصی از محتواست که مورد تحلیل قرار می‌گیرد و این واحد در برخی موارد شامل جمله‌ها، واژه‌ها و گاه موضوع است که در این پژوهش، واحد بررسی ما عناوین (موضوع) پایان‌نامه‌ها و رساله‌های رشته مدیریت دولتی هستند که به عنوان واحد ثبت در نظر گرفته شده‌اند. در این مرحله برای بررسی مواد (پیام) با توجه به اینکه سیاست‌های کلی ابلاغی نظام اداری، دارای ۲۶ بند بوده و برخی از آنها توضیحات طولانی داشت، در ابتدا خود سیاست‌های نظام اداری تحلیل و کدگذاری شدند؛ سپس شروع به کدگذاری عناوین پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها نمودیم و هنگامی که کدگذاری آنها (پایان‌نامه و رساله) خاتمه یافت، به تطبیق این کدها با کدهای استخراجی از سیاست‌های ابلاغی اقدام شد و میزان انطباق هر یک از آنها مورد بررسی قرار گرفت.

- انتخاب سامانه شمارش

پس از آن که تحلیل‌های موردنظر بر روی هر واحد صورت پذیرفت و منطبق بودن و یا نبودن هر عنوان با هریک از بندهای ۲۶ گانه مشخص گردید، فراوانی هر یک از تحلیل‌ها و کدهای اختصاصی، متناسب با کدهای سیاست‌های نظام اداری مشخص شد که سامانه شمارش در اینجا به صورت دستی بوده و روش بررسی واحدها و ظاهر شدن برخی مفاهیم بر اساس تحلیل منطقی^۲ توسط محققین صورت پذیرفته است و متناسب با تکرار هر یک از این مفاهیم، فراوانی متناسب با آن نیز محاسبه گردید.

-
1. Recording Unit
  2. Logical analysis (LA).

– مقوله‌بندی کردن

در این مرحله نیز کدهایی که متناسب با یک مقوله مشخص شده بود، در یک زیرطبقه قرار داده شد و پس از آن هر یک از زیرطبقات، تشکیل طبقات اصلی را دادند؛ همچنین پس از تحلیل محتوای عناوین پایان‌نامه‌ها، آنهایی که مربوط به یک بند بوده در یک طبقه مخصوص قرار داده شدند.

گام سوم – پردازش داده‌ها

در پردازش داده‌ها و پس از آنکه هر یک از مراحل قبلی به‌خوبی صورت پذیرفت؛ با توجه به اینکه نرم‌افزار خاصی برای بررسی انطباق‌پذیری میان داده‌های کدگذاری شده (عناوین و سیاست‌ها) وجود نداشت؛ داده‌های حاصله به صورت دستی و با استفاده از تحلیل منطقی پردازش شد و متناسب با تحلیل محتوایی که از بندهای ۲۶ گانه نظام اداری به عمل آمد، میزان انطباق‌پذیری عناوین پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها با این بندها مورد بررسی و تحلیل واقع شد که با توجه به اینکه در ابتدا خود بندهای ۲۶ گانه تحلیل شده بودند و سپس عناوین پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها تحلیل شدند، این انطباق مورد بررسی قرار گرفت.

۲-۴. تحلیل یافته‌ها

در این پژوهش، تحلیل محتوا در سطح نخست (همانند آنچه در بالا توضیح داده شد) صورت پذیرفته است. پس از مطالعه و بررسی پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها در جامعه آماری این مطالعه، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های مرتبط و غیرمرتبط استخراج شدند که فراوانی این پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها به تفکیک هر دانشگاه و بندهای جداگانه در جدول ۱، نمایش داده شده است.

از سال ۹۶-۸۱، در مجموع ۱۴۰۰ پایان‌نامه و رساله در دانشگاه‌های: تهران، علامه طباطبایی (ره)، تربیت مدرس و پردیس فارابی قم در رشته مدیریت دولتی دفاع شده است که از هریک از دانشگاه‌ها متناسب با سیاست‌های درون‌دانشگاهی، نظر اساتید راهنما، علاقه دانشجویان، نیاز جامعه و... بندهای جداگانه‌ای از سیاست‌های نظام اداری را مورد توجه قرار داده و بر روی آن‌ها کار کرده‌اند. از این میان، برخی بندها دارای فراوانی زیادتری نسبت به سایرین بوده و برخی دیگر کمتر مورد توجه واقع شده‌اند که به این نکته نیز باید توجه داشت؛ گرچه برخی از این بندها دارای جذابیت خاصی برای محققین بوده و حوزه گسترده‌ای برای پژوهش فراهم می‌کنند، اما از آنجایی که جمع‌آوری اطلاعات از سازمان‌های متبوع در راستای موضوع پژوهش، محدودیت‌های خاص خود را دارد و اغلب سازمان‌ها به علت سیکل

اداری خاصی که در آنها جاری است، اجازه خروج اطلاعات را نمی‌دهند؛ لذا برخی از این سیاست‌های ابلاغی نظام اداری نمی‌توانند به عنوان یک موضوع پژوهشی مناسب مورد استفاده قرار گیرند و این پژوهش، در راستای بهبود مسائل نظام اداری و جلب توجه جامعه علمی برای کار بر روی این سیاست‌ها به این موضوع پرداخته است که در ادامه، فراوانی هر یک از بندهای ۲۶ گانه به تفکیک در هر دانشگاه ارائه شده است.

جدول ۱: فراوانی تطبیق پایان‌نامه‌ها و رساله‌های مدیریت دولتی با سیاست‌های ابلاغی نظام اداری به تفکیک بندهای ۲۶ گانه

تعداد کل	۸ سال بعد از ابلاغ سیاست‌ها				تعداد کل	۸ سال قبل از ابلاغ سیاست‌ها				بندهای سیاست‌های ابلاغی
	مدرس	علامه	قیم	تهران		مدرس	علامه	قیم	تهران	
۴۹	۳	۲۰	۵	۲۱	۲۵	۲	۱۰	۲	۱۱	۱. نهادینسازی فرهنگ سازمانی مبتنی بر ارزش‌ها و روح نهادن به سرمایه‌های انسانی و اجتماعی
۶۳	۱۷	۲۵	۸	۱۳	۳۰	۴	۱۱	۳	۱۲	۲. ارتقاء منابع انسانی و عدالت‌محوری (منابع انسانی)
۳	۱	-	-	۲	۲	-	۱	-	۱	۳. بهبود معیارهای گزینش افراد و پرهیز از تنگنظری
۱۶	۵	۶	۱	۴	۹	۵	۳	-	۱	۴. دانش‌گرایی و شایسته‌سالاری مبتنی بر اخلاق
۷۲	۸	۳۸	۱۰	۱۶	۳۳	۴	۱۲	۲	۱۵	۵. ایجاد زمینه رشد معنوی و بهسازی و ارتقای سطح دانش
۷	۳	۱	-	۳	-	-	-	-	-	۶. عدالت در نظام پرداخت و تامین حداقل معیشت
۵	-	۴	-	۱	-	-	-	-	-	۷. نگهداری و جذب متخصصین در استان‌های محروم
۳	۱	-	-	۲	-	-	-	-	-	۸. استفاده از بازنشستگان و حفظ کرامت آنان
۲۴	۶	۷	۳	۸	۲	-	-	-	۲	۹. تعادل کار و زندگی، استحکام خانواده

۲۸	۱	۱۵	۳	۹	۹	۴	-	۱	۴	۱۰. جایگزینی و متناسب ساختن تشکیلات اداری
۱۷	۳	۹	-	۵	۱۲	۴	۳	۱	۴	۱۱. تعطیلهایی و عدم تمرکز اداری
۴۱	۹	۱۵	۴	۱۳	۳۲	۲	۱۶	۴	۱۰	۱۲. اثربخشی و کارایی در فرایندهای اداری
۳۲	۱۰	۱۲	۴	۶	۵	۱	۳	۱	-	۱۳. عدالت و شفافیت اداری، روزآمدی قوانین و مقررات
۷	-	۴	۱	۲	۲	-	۱	-	۱	۱۴. کلنگری، همسوزی، هماهنگی و تعامل دستگاههای اداری
۱۱۲	۳	۷۱	۱۶	۲۲	۳۹	۳	۲۴	۳	۹	۱۵. فراهم آوردن الزامات دولت الکترونیک و توسعه دولت الکترونیک
۳۹	۴	۲۴	۴	۷	۱۰	-	۵	۱	۴	۱۶. دانش‌بنیان کردن نظام اداری از طریق مدیریت دانش و یکپارچگی اطلاعات با ابتدا بر ارزش‌های اسلامی
۳۱	۳	۱۶	۸	۴	۲۲	۱	۱۱	۱	۹	۱۷. خدمات‌رسانی برتر
-	-	-	-	-	۱	-	۱	-	-	۱۸. شفافسازی و آگهی‌بخشی به مردم نسبت به حقوق و تکالیفشان، دسترسی آسان و شایسته‌مند به اطلاعات

۱۸	۴	۱۰	۳	۳	۱۰	-	۸	-	۲	۱۹. جذب و استفاده از ظرفیت‌های مردمی در نظام اداری
۲۱	۴	۱۱	۱	۵	۲۵	۵	۱۱	۲	۷	۲۰. پاسخگویی و تکریم ارباب رجوع، قانون‌گرایی و اشاعه فرهنگ مسئولیت‌پذیری اداری و اجتماعی
۴۹	۷	۲۳	۶	۱۲	۸	۲	۲	-	۴	۲۱. انضباط اجتماعی، خودکنترلی و حفظ بیت‌المال
۲۹	۱۱	۱۴	۳	۱	۱۲	۲	۲	۲	۶	۲۲. رفاه نسبی آحاد جامعه و تنظیم روابط اداری بر اساسی امنیت همه‌جانبه
۱۱	۴	۲	۱	۴	۳	-	۲	۱	-	۲۳. حفظ حقوق مردم و جبران خسارات در اثر قصور از مقررات
۳۵	۴	۱۸	۴	۹	۵	-	۲	-	۲	۲۴. ارتقای سلامت نظام اداری و رشد ارزش‌های اخلاقی، بهره‌گیری از مکاتبات فرهنگی، به کارگیری نظام موثر بر خورد با تخلفات
۱۴	-	۸	۱	۵	۱۹	-	۸	۲	۹	۲۵. کارآمدسازی ساختارها و شیوه‌های نظارت و کنترل، یکپارچه‌سازی اطلاعات
۶۱	۱۰	۳۲	۷	۱۲	۳۴	۵	۱۰	۷	۱۲	۲۶. حمایت از نوآوری و اشاعه فرهنگ بهبود مستمر
۷۸۷	۱۲۲	۳۸۵	۹۲	۱۸۸	۳۴۹	۴۴	۱۴۶	۳۳	۱۲۶	جمع کل

طبق آنچه در جدول (۱) قابل مشاهده است پایان‌نامه‌ها و رساله‌های رشته مدیریت دولتی در دو بازه جداگانه قبل و بعد از ابلاغ سیاست‌های کلی نظام اداری به تفکیک هر یک از بندهای ۲۶ گانه مورد تحلیل قرار گرفته و فراوانی هر یک از آنها بیان گردیده است. در دانشگاه پردیس فارابی قم، از مجموع ۵۲ پایان‌نامه و رساله‌ای که قبل از ابلاغ سیاست‌ها دفاع شده بود، ۳۳ مورد (۶۳ درصد) منطبق با بندهای ۲۶ گانه نظام اداری هستند و پس از ابلاغ سیاست‌ها از مجموع ۱۱۲ پایان‌نامه و رساله‌ای که بعد از ابلاغ سیاست‌ها دفاع شده بود، ۹۲ مورد (۸۲ درصد) منطبق با بندهای ۲۶ گانه نظام اداری هستند که نشان‌دهنده رشد تقریباً ۲۰ درصدی از بذل توجه به سیاست‌های نظام اداری در این دانشگاه است.

در دانشگاه علامه طباطبایی (ره)، از مجموع ۱۸۲ پایان‌نامه و رساله‌ای که قبل از ابلاغ سیاست‌ها دفاع شده بود، ۱۴۶ مورد (۸۰ درصد) منطبق با بندهای ۲۶ گانه نظام اداری می‌باشند و پس از ابلاغ سیاست‌ها از مجموع ۴۲۱ پایان‌نامه و رساله‌ای که بعد از ابلاغ سیاست‌ها دفاع شده بود، ۳۸۵ مورد (۹۱ درصد) منطبق با بندهای ۲۶ گانه نظام اداری می‌باشند که نشان‌دهنده یک رشد ۱۱ درصدی از بذل توجه به سیاست‌های نظام اداری در این دانشگاه است.

دانشگاه تهران از مجموع ۱۶۱ پایان‌نامه و رساله‌ای که قبل از ابلاغ سیاست‌ها دفاع شده بود، ۱۲۶ مورد (۷۸ درصد) منطبق با بندهای ۲۶ گانه نظام اداری هستند و پس از ابلاغ سیاست‌ها از مجموع ۲۶۳ پایان‌نامه و رساله‌ای که بعد از ابلاغ سیاست‌ها دفاع شده بود، ۱۸۸ مورد (۷۱ درصد) منطبق با بندهای ۲۶ گانه نظام اداری هستند که نشان‌دهنده یک کاهش ۷ درصدی از بذل توجه به سیاست‌های نظام اداری در این دانشگاه است.

در دانشگاه تربیت مدرس، از مجموع ۴۸ پایان‌نامه و رساله‌ای که قبل از ابلاغ سیاست‌ها دفاع شده بود، ۴۴ مورد (۹۱ درصد) منطبق با بندهای ۲۶ گانه نظام اداری هستند و پس از ابلاغ سیاست‌ها از مجموع ۱۶۱ پایان‌نامه و رساله‌ای که بعد از ابلاغ سیاست‌ها دفاع شده بود، ۱۲۲ مورد (۷۵ درصد) منطبق با بندهای ۲۶ گانه نظام اداری هستند که نشان‌دهنده کاهش ۱۵ درصدی از بذل توجه به سیاست‌های نظام اداری در این دانشگاه است.

در میان دانشگاه‌های فوق‌الذکر، در ابتدا دانشگاه پردیس فارابی قم دارای بیشترین رشد انطباقی با سیاست‌های نظام اداری است (۲۰ درصد) و پس از آن، دانشگاه علامه طباطبایی (ره) با نرخ رشد ۱۱ درصد، دارای انطباق با سیاست‌های نظام اداری است؛ دانشگاه‌های تهران

بررسی عناوین پایان‌نامه‌ها و رساله‌های مدیریت دولتی و... ۱۸۷

و تربیت مدرس نیز با کاهش انطباق همراه بوده‌اند که به ترتیب ۷ و ۱۵ درصد، از انطباق پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها، با سیاست‌های نظام اداری کاسته شده است.

۴-۳. بررسی کلی نتایج پژوهش

با توجه به آنچه در قسمت‌های پیشین بیان شد، خلاصه‌ای کلی از نتایج پژوهش در جدول ۲ نشان داده شده است و نتایج حاکی از آن است که، در میان ۱۴۰۰ پایان‌نامه دفاع شده، ۴۴۳ مورد مربوط به قبل از ابلاغ سیاست‌های نظام اداری بوده و از این میان ۳۴۹ مورد (۷۸ درصد) منطبق با سیاست‌های نظام اداری هستند و پس از ابلاغ سیاست‌ها نیز ۹۵۷ پایان‌نامه دفاع شده‌اند که ۷۸۷ مورد (۸۲ درصد) منطبق با سیاست‌های نظام اداری بوده و در مجموع میزان انطباق‌پذیری پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها پس از ابلاغ سیاست‌ها (در هر ۴ دانشگاه)، نسبت به قبل از ابلاغ سیاست‌های نظام اداری دارای رشد ۴ درصدی بوده، و در کل این بازه قرینه ۱۶ ساله، ۸۱ درصد از آن‌ها با سیاست‌های نظام اداری منطبق می‌باشند.

جدول ۲. خلاصه فراوانی انطباق‌پذیری پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها در بازه ۱۶ ساله

ردیف	سال دفاع پایان‌نامه/رساله	فراوانی کل پایان‌نامه‌های دفاع شده	فراوانی پایان‌نامه‌های منطبق با سیاست‌ها	فراوانی پایان‌نامه‌های نامنطبق با سیاست‌ها	درصد فراوانی پایان‌نامه‌های منطبق
۱	۸۱-۸۸	۴۴۳	۳۴۹	۹۴	۷۸ درصد
۲	۸۹-۹۶	۹۵۷	۷۸۷	۱۷۰	۸۲ درصد
	فراوانی کل	۱۴۰۰	۱۱۳۶	۲۶۴	۸۱ درصد

۵. بحث

پس از بررسی و تحلیل میزان فراوانی انطباق پایان‌نامه‌ها و رساله‌هایی که در رشته مدیریت دولتی طی سال‌های ۹۶-۸۱ در ۴ دانشگاه فوق‌الذکر دفاع شده بودند؛ میزان این انطباق‌پذیری مشخص گردیده و هریک از بندهای ۲۶ گانه به صورت جداگانه با عناوین پایان‌نامه‌ها تطبیق داده شد و در صورت همخوانی عنوان پایان‌نامه مورد نظر با هریک از بندها، در نهایت به عنوان یک پایان‌نامه منطبق در جدول فراوانی‌ها قرار داده شد؛ در میان این بندها، بند ۱۵ (فراهم آوردن الزامات دولت الکترونیک و توسعه دولت الکترونیک)، چه قبل از ابلاغ سیاست‌ها (۳۹ فراوانی) و چه پس از ابلاغ آنها (۱۱۲ فراوانی)، بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده و پژوهشگران اهتمام ویژه‌ای نسبت به این بند از سیاست‌های

ابلاغی نظام اداری داشته‌اند. پس از بند ۱۵، بندهای: ۲۶ (حمایت از نوآوری و اشاعه فرهنگ بهبود مستمر)، ۵ (ایجاد زمینه رشد معنوی و بهسازی و ارتقای سطح دانش)، ۱۲ (اثربخشی و کارایی در فرایندهای اداری)، ۲ (ارتقای منابع انسانی و عدالت‌محوری) و... به ترتیب دارای بیشترین فراوانی قبل از ابلاغ سیاست‌های کلی نظام اداری هستند و به‌خوبی از سوی جامعه دانشگاهی مورد بررسی قرار گرفته‌اند؛ اما بندهای: ۳ (بهبود معیارهای گزینش افراد و پرهیز از تنگ‌نظری)، ۶ (عدالت در نظام پرداخت و تامین حداقل معیشت)، ۷ (نگهداری و جذب متخصصین در استان‌های محروم)، ۸ (استفاده از بازنشستگان و حفظ کرامت آنان)، ۹ (تعادل کار و زندگی، استحکام خانواده)، ۱۴ (کل‌نگری، همسوسازی، هماهنگی و تعامل دستگاه‌های اداری) و ۱۸ (شفاف‌سازی و آگاهی‌بخشی به مردم نسبت به حقوق و تکالیفشان، دسترسی آسان و ضابطه‌مند به اطلاعات)، مورد غفلت واقع شده و رساله و پایان‌نامه‌ای منطبق با آن‌ها کار نشده و یا تعداد قابل توجهی را به خود اختصاص نداده‌اند که با توجه به اینکه این بندها به عدالت در نظام پرداخت، توجه به عملکرد، استفاده از متخصصین، کرامت بازنشستگان و بهره‌مندی از نظرات آنان و دسترسی آسان و ضابطه‌مند مردم به اطلاعات مربوط هستند، بایست مورد استقبال بیشتری از سوی محققان و پژوهشگران قرار گیرد و راهکارهای اجرایی شدن موارد فوق را به دستگاه‌های دولتی پیشنهاد نمایند.

پس از ابلاغ سیاست‌ها نیز بندهای: ۲، ۵، ۱۵، ۲۱ (انضباط اجتماعی، خودکنترلی و حفظ بیت‌المال) و ۲۶ دارای بیشترین فراوانی بوده و مسائلی مانند: ارتقای منابع انسانی، ایجاد زمینه رشد معنوی، دولت الکترونیک، نهادینه‌سازی وجدان کاری، انضباط اجتماعی و حمایت از ابتکار و نوآوری را مورد بحث و بررسی قرار داده‌اند، اما نکته‌ای که پس از ابلاغ سیاست‌ها و تاکید همه مسئولان در این برهه حساس کنونی به چشم می‌خورد؛ عدم توجه به شفاف‌سازی و آگاهی‌بخشی نسبت به حقوق و تکالیف متقابل مردم و نظام اداری با تاکید بر دسترسی آسان و ضابطه‌مند مردم به اطلاعات صحیح قید شده در بند ۱۸ است که متأسفانه قبل و بعد از ابلاغ سیاست‌ها تنها یک پایان‌نامه مرتبط با این بند در دانشگاه علامه طباطبایی (ره) کار شده بود و با توجه به مطرح شدن وجود شفافیت، رعایت حقوق شهروندی و قرار دادن اطلاعات لازم در اختیار مردم، این بند بایست بیش از پیش، چه از سوی پژوهشگران و چه از سوی سازمان‌ها و دستگاه‌های دولتی مورد توجه قرار گیرد تا ضمن ایجاد شفافیت در امور، شاهد کارایی هرچه بیشتر نظام اداری در کلیه شئون در پرتوی ایجاد جریان آزاد اطلاعات و آگاهی‌بخشی به مردم باشیم. همچنین بندهای: ۳، ۶، ۷، ۸، ۹ و

۱۴ نیز که به مسائل شایسته‌سالاری، بهبود معیارها، روزآمدی روش‌های گزینش و هماهنگی و تعامل هرچه بیشتر دستگاه‌های اداری می‌پردازند باید در راستای حل مشکل «پیچیدگی اقدام مشترک» که امروزه متأسفانه یکی از مشکلات جدی سیکل اداری کشور است، پس از انجام تحقیقات مناسب و بررسی نقاط قوت و ضعف، گام‌های موثری از سوی دولت و سازمان‌های اداری برداشته شود، تا بهبود امور و رفع مشکلات مرتبط با این سیاست‌های نظام اداری را شاهد باشیم.

ذکر این نکته نیز حائز اهمیت است که در طی سالیان گذشته و با توجه به افزایش ظرفیت دانشگاه‌ها برای جذب دانشجو، این افزایش فراوانی انطباق پایان‌نامه‌ها با سیاست‌های ابلاغی نظام اداری تا حدودی تحت تاثیر این افزایش پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها بوده و الزاماً از توجه صرف به سیاست‌های ابلاغی از سوی پژوهشگران ناشی نمی‌شود.

۶. نتیجه‌گیری

وجود نظام اداری ملی به نسبت مدرن، می‌تواند پیش‌نیاز نوسازی اجتماعی محسوب شده و بر همین اساس بر انجام اقدامات مؤثر برای ایجاد چنین قابلیت اداری در کشورهایی که فاقد آن هستند، تأکید می‌شود.

نظام اداری در جوامع در حال توسعه از جمله ایران، نقص‌های عمده‌ای دارد که در این راستا، سیاست‌های کلی نظام اداری در سال ۸۹ و در قالب ۲۶ بند از سوی مقام معظم رهبری به وزارتخانه‌ها، ارگان‌ها، سازمان‌های نظامی و سایر دستگاه‌های دولتی ابلاغ گردید و اهدافی همچون: ایجاد فرهنگ سازمانی مبتنی بر ارزش‌ها، ارتقای منابع انسانی، دانش‌گرایی و شایسته‌سالاری مبتنی بر اخلاق، تامین حداقل معیشت، حفظ کرامت بازنشستگان، شفافیت اداری، توسعه نظام اداری الکترونیک، ایجاد کارایی و اثربخشی، اشاعه فرهنگ بهبود مستمر و... را دنبال می‌نمود که شایسته است با توجه به پتانسیلی که امروزه در دانشگاه‌های کشور وجود دارد، هرچه سریعتر در راستای برطرف نمودن عیوب موجود در نظام اداری کشور، راهکارهای مناسبی اندیشیده شود.

همان‌طور که در قسمت‌های پیشین نیز قید شد؛ پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشگاه تهران و تربیت مدرس پس از ابلاغ سیاست‌های نظام اداری دارای انطباق کمتری (کاهش انطباق‌پذیری) با سیاست‌های نظام اداری بوده که با توجه به شهرتی که دانشگاه تهران در

---

1. Complexity of Joint Action

میان سایر دانشگاه‌ها دارد و از آن به عنوان دانشگاه مادر یاد می‌شود؛ باید اهتمام بیشتری نسبت به کار بر روی این سیاست‌ها جهت ایجاد بهبود و تحول در نظام اداری به کار گیرد؛ دانشگاه‌های علامه طباطبایی (ره) و پردیس فارابی قم پس از ابلاغ سیاست‌ها، دارای انطباق‌پذیری بیشتری با سیاست‌های نظام اداری بوده است که با توجه به وجود بندهای ۲۶ گانه سیاست‌های نظام اداری، بهتر است در ادامه راه، بندهایی از سیاست‌های نظام اداری که کار پژوهشی کمتری روی آنها صورت گرفته در اولویت قرار داده شوند تا نه تنها کم و کاستی‌های نظام اداری مشخص شود؛ بلکه سازمان‌ها و دستگاه‌های اداری با سرمشق قرار دادن این کارهای پژوهشی نسبت به پیاده‌سازی هرچه بیشتر این بندها در امور جاری خود به تحقق یک نظام اداری شایسته کمک نمایند.

همان‌گونه که نتایج نیز نشان می‌دهد، گرچه حدود ۸۱ درصد از کارهای پژوهشی در دانشگاه‌ها مرتبط با سیاست‌های ابلاغی نظام اداری بوده، اما عزمی راسخ برای اجرای برنامه‌های اصلاح اداری در دولت‌ها وجود نداشته است و به این برنامه‌ها تنها نگاهی ابزاری-ظاهری شده که برای خروج از چنین وضعیتی لازم است سازوکارهای اجرایی و نظارت بر برنامه‌ها از سوی تمامی دانشگاه‌ها و محققین پیش‌بینی شود تا گزارش‌های پیشرفت از اصلاح امور اداری به طور دوره‌ای منتشر گردد و در اختیار محققان، دانشگاهیان و سازمان‌های بهره‌بردار قرار گیرد. به طور کلی، موفقیت نظام اداری در سایه مدیریت و رهبری افرادی است که دارای عزم راسخ و دیدگاه روشن و مورد پذیرش نسبت به آینده و مسیر حرکت تغییر و تحول هستند. ساختار و فرهنگ اداری مطلوب که تسهیل‌کننده اجرای برنامه‌های تحول باشد، بستر مناسبی برای هر گونه دگرگونی خواهد بود.

با توجه به محدودیت‌های موجود، این مطالعه می‌تواند راهگشای محققان در انجام پژوهش‌های بعدی باشد و زمینه‌های پیشنهادی برای تحقیقات آینده را می‌توان کار بر روی بندهای: ۳ (بهبود معیارهای گزینش افراد و پرهیز از تنگ‌نظری)، ۶ (عدالت در نظام پرداخت و تامین حداقل معیشت)، ۷ (نگهداری و جذب متخصصین در استان‌های محروم)، ۸ (استفاده از بازنشستگان و حفظ کرامت آنان)، ۹ (تعادل کار و زندگی، استحکام خانواده)، ۱۴ (کل‌نگری، همسوسازی، هماهنگی و تعامل دستگاه‌های اداری) و ۱۸ (شفاف‌سازی و آگاهی‌بخشی به مردم نسبت به حقوق و تکالیفشان و دسترسی آسان و ضابطه‌مند به اطلاعات) بیان کرد که کمترین فراوانی را در میان پایان‌نامه‌ها به خود اختصاص داده و لازم است تا برای شفاف‌سازی امور، هماهنگی و تعامل دستگاه‌های اداری، شایسته‌سالاری هرچه بیشتر، به کارگیری بازنشستگان، پیاده‌سازی رویه‌های عادلانه پرداختی و استفاده از

متخصصین در سراسر نقاط کشور، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های بیشتری مرتبط با مسائل فوق تدوین شده و راهکارهای عملی را مطرح نمایند.

در پایان باید گفت که اگر نظام اداری در کشور بهبود یابد و مسائل دست و پاگیری که در حال حاضر مانع اثربخشی و کارآمدی آن شده‌اند رفع گردد، می‌توان امید داشت مشکلاتی که در سایر قسمت‌ها وجود دارد (مانند پیچیدگی اقدام مشترک)، به خوبی حل شوند و برای تحقق این مهم، باید نگاه پژوهشگران معطوف به رفع مسائل در نظام اداری گردد و کارهای تحقیقاتی خود را متمرکز بر سیاست‌های نظام اداری قرار دهند تا موضوعات مهم و استراتژیک مورد توجه واقع شود و در این راستا، همکاری و هماهنگی به جای رقابت مخرب بین سازمان‌های دولتی می‌تواند موجب افزایش اثربخشی در نظام اداری گردد و یک نظام اداری که همگی خواهان آن هستند را ایجاد نماید که این موضوع به نوبه خود گامی بسیار مهم در توسعه کشور محسوب می‌شود و در بلندمدت آثار بسیار پربراری از خود برجای خواهد گذاشت.

فهرست منابع

الف. منابع فارسی

- ابوالحسنی رنجبر، احمد، دانش فرد، کرم‌الله و ابوالحسن فقیهی (۱۳۹۶). «ارائه الگوی دستور کار خطمشی‌های اصلاح نظام اداری در ایران»، فصلنامه مدیریت دولتی، دوره نهم، شماره چهارم، (۲۵)، صص (۶۱۵-۶۴۰).
- بارانی، صمد، فقیهی، ابوالحسن و رضا نجف‌بیگی (۱۳۹۶). «موانع تحول نظام اداری ایران: مطالعه‌ای در فرهنگ سازمانی»، فصلنامه پژوهش‌های مدیریت عمومی، سال دهم، شماره سی و ششم، ۲۶ صص (۳۰-۵).
- خیرگو، منصور، دانایی‌فرد، حسن و عادل آذر (۱۳۹۲). «چگونگی انتقال خطمشی‌های تحول در نظام اداری ایران»، دوره سیزدهم، فصلنامه مدیریت نظامی، شماره چهل و نهم، ۳۵ صص (۴۳-۷۸).
- دانایی‌فرد، حسن، خیرگو، منصور، عادل آذر و علی‌اصغر فانی (۱۳۹۱). «فهم انتقال خطمشی اصلاحات اداری در ایران: پژوهشی بر مبنای راهبرد داده‌بنیاد»، فصلنامه مدیریت فرهنگ سازمانی، دوره دهم، شماره بیست و ششم، ۲۳ صص (۲۸-۵).
- دانش فرد، کرم‌الله (۱۳۹۵). «فرایند خطمشی‌گذاری عمومی»، تهران: انتشارات صفار.
- رفیع‌پور، فرامرز (۱۳۹۴). «تکنیک‌های خاص تحقیق در رشته علوم اجتماعی»، تهران: شرکت سهامی انتشار.
- رهنورد، فرج‌اله (۱۳۹۰). «طراحی الگوی مدیریت دولتی برای تحقق حاکمیت تراز چشم‌انداز ۱۴۰۴»، فصلنامه چشم‌انداز مدیریت دولتی، دوره دوم، شماره ششم، ۱۵ صص (۵۸-۴۳).
- رهنورد، فرج‌اله (۱۳۹۱). «معماری نظام اداری در پرتو سیاست‌های کلی ابلاغی»، فصلنامه مدیریت توسعه و تحول، دوره دهم، ۷ صص (۲۲-۱۵).
- ریاحی، بهروز و علی‌رضا نصرتی (۱۳۹۶). «نگرش سیستمی در تدوین راهبرد بازمهندسی ساختار نظام اداری کشور»، فصلنامه مطالعات راهبردی دفاع ملی، سال اول، شماره ۳، ۲۷ صص (۹۴-۶۷).
- سرمد، زهره، بازرگان، عباس و الهه حجازی (۱۳۹۱). «روشهای تحقیق در علوم رفتاری»، تهران: نشر آگه.
- سیاست‌های کلی نظام اداری (۱۳۸۹)، «ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری به سران سه قوه، نیروهای مسلح و نهادهای غیردولتی».
- عابدی‌جعفری، حسن و علیرضا کیمیایی (۱۳۸۶). فرهنگ جامع مدیریت، تهران: انتشارات اندیشه خلاق، ثامن الحجج (ع).
- عسکری آزاد، محمود (۱۳۹۲). «نقشه راه اصلاح نظام اداری»، تهران: معاونت توسعه مدیریت و سرمایه‌انسانی رئیس‌جمهور.
- قلیپور، رحمت‌الله (۱۳۹۴). «چالش‌های بهره‌وری در دولتی»، فصلنامه مدیریت دولتی، دوره هفتم،

شماره سوم، ۲۳ صص (۵۹۵-۶۱۸).

- مجموعه مصوبات سیاست‌های کلی (۱۳۸۸)، مصوبه مورخ ۱۳/۱۰/۱۳۸۸ مجمع تشخیص مصلحت نظام در مورد سیاست‌های کلی، دبیرخانه مجمع تشخیص مصلحت نظام، انتشارات اداره کل ارتباطات دبیرخانه مجمع.

- محمدی، حامد، الوانی، سیدمهدی، معمارزاده طهران، غلامرضا و ناصر حمیدی (۱۳۹۵). «طراحی و تبیین الگوی اثربخش نظام اداری ایران»، فصلنامه مدیریت دولتی، دوره هشتم، شماره چهارم، ۲۵ صص (۵۹۱-۶۱۶).

- محمدی، حامد، الوانی، سیدمهدی، معمارزاده طهران، غلامرضا و ناصر حمیدی (۱۳۹۷). «شناسایی موانع فرهنگی فراروی نظام اداری ایران»، فصلنامه مدیریت فرهنگ سازمانی، دوره شانزدهم، شماره اول، ۲۰ صص (۶۷-۸۷).

- منوریان، عباس (۱۳۹۴). «مدل اجرای خطمشی‌های اصلاح اداری با رویکرد یادگیری» مجله مدیریت دولتی، دوره ۷، شماره ۴، ۲۶ صص (۸۳۹-۸۶۴).

- مشیکی‌اصفهان‌ئی، اصغر و حسن جمالی (۱۳۸۹). «بهبود نظام اداری، به سمت خصوصی‌سازی و عدم تمرکز»، نشریه تدبیر، شماره ۲۱۶، ۳ صص (۵۷-۵۹).

- میرسپاسی، ناصر (۱۳۷۸): «نگرشی راهبردی بر نظام اداری و توسعه»، فصلنامه مدیریت دولتی، سال سوم، شماره چهل و سه، (۱۰)، صص (۱-۱۰).

- نجف‌بیگی، رضا (۱۳۸۸): مدیریت تغییر: نگاهی به نظام اداری ایران، تهران: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.

- یعقوبی، نورمحمد و حلیمه یوسفی‌طبسی (۱۳۹۵): «سلامت نظام اداری با رهیافت اجرایی شدن سیاست‌های کلی نظام اداری، مطالعه تاثیر توسعه دولت الکترونیک بر ارتقای سلامت نظام اداری از دید کارکنان دانشگاه بیرجند»، فصلنامه حقوق اداری، سال دوم، شماره هفتم، (۳۱) صص (۱۴۲-۱۱۳).

ب. منابع انگلیسی

-Duriau, V.J., Reger, R.K. and Pfarrer, M.D. (2007), "A content analysis of the content analysis literature in organization studies: research themes, data sources, and methodological refinements", *Organizational Research Methods*, Vol. 10 No. 1, pp. 5-34.

-Heady, F. (2001). *Public administration, a comparative perspective*. New York: Marcel Dekker.

-Hughes, Owen E.(2003). *Public management & administration*. Third edition, *Journal of Public Administration Review*, Vol.56, NO.1, pp. 216-228

-Jreisat, J. (2010). *Comparative public administration and Africa*. *International Review of Administrative Science*, 76 (4), 616.

- Killian, Jerri and Eklund, Nillas.(2008). Handbook of administrative reform : an international perspective, CRC Press.
- Mayring, P. (2008), Qualitative Inhaltanalyse – Grundlagen und Techniken (Qualitative Content Analysis), Beltz Verlag, Weinheim.
- Montgomery, J.D. (2006). Administering to the Poor (or, if we can help rich dictators, What can we do for the poor?). Research in Public Policy Analysis and Management, 15, 335-344.
- Osborne, D. Gaebler. T (۱۹۹۲) Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector. Reading: Addison-Wesley.
- Politt, Christopher.(1996). Anti-statist reforms and new administration direction: Public administration in the United kingdom,
- Rahnavard, F. (2011). The Model of Governmental Management for Realization of the Balance of Tenure 2025. Journal of Public Administration, 2(6), 43-58. (in Persian).
- Rosenbloom, D. & Rene, H. (2010). Foundations of Public Administration: Administrative Law. Public Administration Review (PAR), 1-5.
- Rosenbloom, D. (1989). Public Administration: Understanding Management Politics and Law in the public sector, Random House.
- Shafritz, J.M., Russell, E.W. & Borick, C.P. (2000). Introducing Public Administration. New York: Longman, Pearson Longman
- Waldo, D. (1975). Education in the seventies, The American Public Administration, Tuscaloosa: University of Alabama.
- Wilson, W. (1988). The study of public Administration. Journal of Political Science Quarterly, Vol 5. 9 (1), 197-222.